

جمشید امینی

هنرمند قالب‌ساز

فریدون تیمانی
موزه‌دار موزه هنرهای ملی

قالی توأم بکاربرده شده است .
جمشید امینی در سال ۱۲۸۲ شمسی در ۷۰ کیلومتری
تهران در ناحیه‌ای بنام فشند پا بعرصه وجود نهاد . دردوسالگی
مادرش را ازدست داد .

درشش سالگی پدرش او را بمدرسه فرستاد . مکتبی بود
که کارگاه قالب‌بافی هم داشت ودرآن زمان تعلیم به خردسالان
معمول بوده است . روح ظریف و احساس لطیف جمشید موجب
گردید که او ازدوران طفولیت بااین هنر باستانی آشنا شود .
درآنوقت‌ها همانطورکه او ازنقش‌های قالبی لذت میبرد
همه چیزپرایش زیبا ودوست‌داشتنی بود . وی درضمن تحصیل،
اطلاعاتی نیز ازبافت قالبی وشویه رنگ‌آمیزی آن دریافت
می‌نمود ودراین کار بقدری ذوق وشوق ابراز میداشت که مورد
توجه یکی ازاستادان وقت میرزاعلیخان محمودی قرارگرفت .
میرزا علیخان که ازشاگردان باارزش کمال‌الملک بود بیش‌از

آیا قبول دارید که روبنس^۱ (Rubens) و واندیک
(Van Dyck) ازنقاشان معروف قرن ۱۷ اروپا قالبی ایرانی
داشتند وبارها درپرده نقاشی ازنقش‌های زیبای آن استفاده
میکردند ؟

آیا واقف هستید که جمع‌آوری قالبی ایران اززمان هانری
هشتم دراروپا معمول بوده است . دوک بوکینگهام قراردادی
را معوق گذاشت تا یک قطعه قالبی ایرانی که خواستارآن شده
بود بدست آورد ؟

آیا باور دارید که فرش بهارکسری در دوره ساسانیان که
قسمتی ازخزائن سلطنتی محسوب میشده وبوسیله تازیان قطعه
قطعه گشته ، از ده‌ها میلیون دلار بیشتر می‌ارزیده است ؟

آیا میدانید که درتالارهای کاخ سلطنتی کوروش بزرگ
فرشهای گرانبهای بابلی گسترده بود ودرطی چندین قرن سرمشق
هنرمندان وطراحان بزرگ قرارگرفته است ؟ اینها را میتوان
ازقطعات مکشوفه فرش مربوط به دوره هخامنشی که بوسیله
باستانشناسان شوروی کشف‌گردیده است ودرموزه ارمیتاژ
لنینگراد محفوظ میباشد بوضوح دریافت . وازطرفی عالیترین
نمونه‌هایی ازفرش که مربوط به عهد صفویه میباشد مثل قالبی
طرح ترنجی معروف به «قالی اردبیل» وقالی لهستانی وقالی
چلسی که میتوان آنها را درموزه ویکتوریا و آلبرت مشاهده کرد .
اینها وصدها مطالب دیگری که درکتابها ونشریه‌های
گوناگون راجع به قالیهای ایران بحث وتحلیل‌گردیده‌است ،
سراجم این حقیقت بارز را بما شناسانده که پدران ما مخترع
فن قالب‌بافی بوده‌اند . برای همینست که همیشه نام ایران بالفظ

۱ - روبنس نقاش بزرگ قرن ۱۷ اروپا زادگاهش درکشوربلژیک
بود او را خداوند رنگ میدانند او پس‌ازاینکه درنقاشی شهرت خاصی
پیدا کرد برای مطالعات بروم سفر میکند او ازطرف حکومت بلژیک
نیز مأموریت یافت بعنوان سفیر فوق‌العاده به اسپانیا وانگلستان برای
عقد پیمانی مسافرت نماید . او بود که بخواهش ملکه فرانسه قسمتی
ازسقف کاخ لوور را با نقشهای زیبا مزین نمود ، بهترین تابلوی مذهبی
او ، تابلوی معروف پایین‌آوردن مسیح از چلیپاست . واندیک : شاگرد
روبنس بود او ازبلژیک به انگلستان سفر میکند وازاعیان وسلاطین
انگلستان پرتزوهایی تهیه مینماید که بسیار معروفند .

(شکل ۱) چهره رضاشاه کبیر
در قالی (گوبلن)

ومیرزا علیخان محمودی که همه تحت تعلیم استاد کمال‌الملک بودند می‌گذرانید. جمشید در ابتدای کار میبایست از ابتکار و اطلاعات استادان مربوطه در همه فنون، بخصوص در طرح-ریزی و شیوه رنگ‌آمیزی تجربه اندوزد. چون، عقیده استاد کمال‌الملک بر این بود که هر هنرجو قبل از آشنایی با هنر اختصاصی خود، ابزار اولیه‌اش باید قلم و بوم تابلو باشد. امتیازی که او در سال ۱۳۰۱ بدست آورد، تعلیم دادن به هنرجویان جدیدالورود بود.

در سال ۱۳۰۷ امینی باخذ دیپلم عالی در رشته اختصاصی خود، گوبلن‌بافی نایل آمد. وی ضمن تکمیل اطلاعات فنی در این رشته از هنر، آثاری نیز زیر نظر مستقیم کمال‌الملک بوجود آورد که بسیار جالب است. در حقیقت باید گفت که او تنها شاگردی محسوب میشود که استادمیتوانست از پنجه هنرمندش

هر کسی در احوال درونی جمشید تجسس و کنجکاوی مینمود و سرانجام باین نتیجه رسید که باید این همه ذوق و شوق در مسیری صحیح رهبری گردد.

پس از اتمام تحصیلات مقدماتی در سال ۱۲۹۸ شمسی آقای جمشید امینی براهنمایی میرزا علیخان بمدرسه کمال‌الملک قدم نهاد و به استاد کمال‌الملک معرفی شد. کمال‌الملک آزمایش کوتاهی از وی بعمل آورد و او را در کار گاهش پذیرفت و به آینده‌اش امیدوار ساخت.

کارگاهی که در آن بکار اشتغال داشت مملو از صمیمیت و فعالیت بود. اوقات کارش در آن هنرکده ۶ روز در هفته بوده که ۴ روز آن صرف گوبلن‌بافی (قالی صورت‌دار) می‌شد و بقیه را بطرح‌ریزی و نقاشی زیر نظر استادان فن از جمله اسماعیل آشتیانی، علی محمد حیدریان، ابوالحسن خان صدیقی

(شکل ۲) چهره کمال الملک
در قالی

فرشهای تصویری بیافند، بطوریکه با بهترین کارهای استادان چینی و اروپایی دوره گوتیک برابری کند. موضوع را از روی پرده‌های مینیاتوری که برای زینت دیوارکاخها بافته شده میتوان دریافت.

معمولاً قالیهای ایران با نقشهای تزیینی گل و برگ مزین میشود. اگرگاهی خواسته‌اند در روی آن چهره انسانی را نشان بدهند به علل فنی ناچار بوده‌اند که آن چهره را بصورتی خاص درآوردند، بطوریکه چهره‌های گرد بصورت مربع مستطیل درآمدند و اشکال بشیوه‌ی نقاشی جدید شباهت پیدا میکرده است. جمشید امینی در ایران نخستین هنرمندی است که چهره انسانی را مانند یک پرده نقاشی با تمام سایه و روشن‌ها و دیگر فنون مربوط به شیوه رنگ‌آمیزی، بدون برخورد به مشکلات فنی در ۳۰ سال قبل روی قالی آورده است. از سال ۱۳۱۲ جمشید امینی بمدت دو سال برای تهیه چهره رضاشاه فقید در قالی (شکل ۱) زحمت کشید و سرانجام موفق شد اثری جاویدان از خود باقی بگذارد که با آنکه سی سال است از بافت آن می‌گذرد کوچکترین تغییر و پریدگی رنگ در کرب آن بوجود نیامده است. در کرب آن متجاوز از چهار هزار نوع

در متجلی ساختن آثاری که مورد علاقه‌اش بود استفاده کند. سرانجام در سال ۱۳۱۸ باخذ درجه لیسانس هنرهای زیبا نایل آمد. امینی آثار دیگری هم در خارج از محوطه تدریس بوجود آورد که بعضی از آنها به پیشگاه شاهنشاه فقید تقدیم گردید و مورد تقدیر و الطاف شاهانه قرار گرفت. در سال ۱۳۲۳ بمناسبت تشریف‌فرمائی اعلیحضرت همایونی به موزه هنرهای ملی و مشاهده‌ی چهره شاهنشاه فقید در قالی، بار دیگر مورد تشویق و تقدیر شاهانه قرار گرفت.

آثار امینی در سال ۱۳۳۷ بانضمام اشیاء هنری دیگر به نمایشگاه جهانی سال ۱۹۵۸ بروکسل ارسال شد و باخذ مدال افتخار و دیپلم (Grand Prix) گردید. امینی از آن ببعده به تعلیم و پرورش هنرجویان هنرستانهای هنرهای زیبای کشور اشتغال ورزید. و در مهرماه سال ۱۳۳۷ بازنشسته شد و در این مدت ۲۰ اثر ارزنده از چهره‌ی شخصیتهای بزرگ تا مناظر دوردست طبیعت از خود بیادگار گذارده و هم‌اکنون نمونه‌هایی چند از آنها در موزه هنرهای ملی موجود است.

(شکل ۱) - چهره رضاشاه کبیر در قالی (گولبن)
با فندگان کاشان برای نخستین بار ثابت کرده‌اند که میتوانند

(شکل ۳)

از رنگهای ترکیب یافته نباتی استفاده گردیده است. اندازه این قالی (گوبلن) 62×51 سانتیمتر می باشد و در هر گره آن هفتاد رگ وجود دارد. این اثر ارزنده هم اکنون در موزه هنرهای ملی موجود است.

(شکل ۴) گوبلن « مرغ پا بسته »

چهره کمال الملك در قالی (شکل ۲). با اینکه هنرمند در بافت این قالی و برای بوجود آوردن این چهره، نهایت کوشش را بکار برده است، ولی باید گفت که در باب مقایسه با گوبلن (رضاشاه کبیر)، از نظر بافت و ارزش هنری در مقام دوم قرار دارد. این چهره در سال ۱۳۳۰ در مدت ۶ ماه با تمام رسیده است.

اندازه آن 45×38 سانتیمتر میباشد و در هر گره آن ۴۵ رگ وجود دارد.

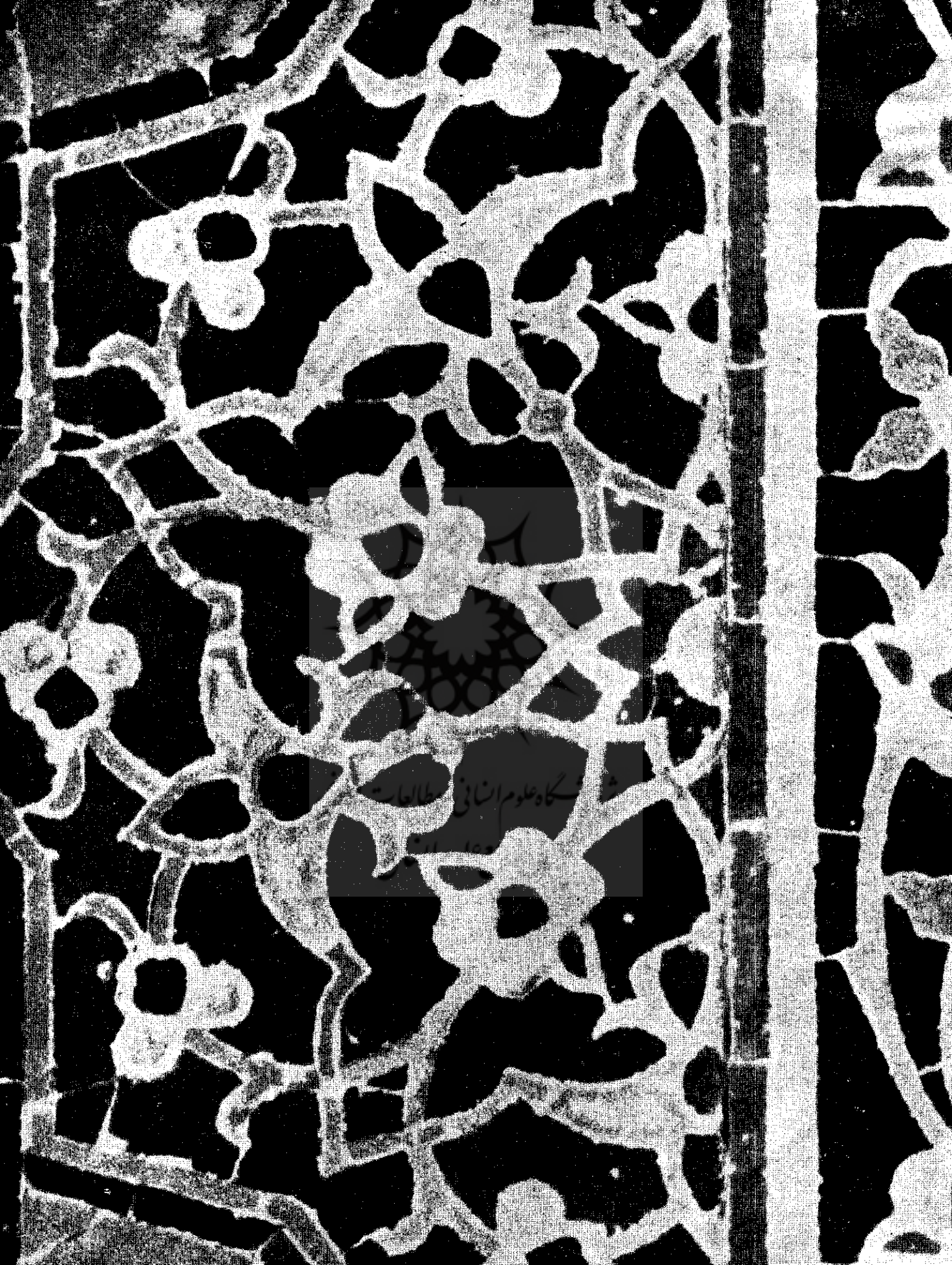
دو گوبلن زیر که در موزه هنرهای ملی وجود دارد هر دو زیر نظر استاد امینی بافته شده است:

۱- گوبلن « منظره » بوسیله حسن امینی در سال ۱۳۲۳ بافته شد.

اندازه آن 63×47 سانتیمتر میباشد و در هر گره آن ۴۵ رگ وجود دارد (شکل ۳).

۲- گوبلن « مرغ پا بسته » کار یکی از شاگردان با ذوق امینی زیر نظر او بافته شده است.

اندازه آن 47×34 سانتیمتر میباشد و در هر گره آن ۳۹ رگ وجود دارد (شکل ۴).

کتابخانه ملی
کتابخانه ملی
کتابخانه ملی